

Knapková, Kristýna

Počátky řeckého tisku

Neograeca Bohemica. 2017, vol. 17, iss. [1], pp. [49]-61

ISBN 978-80-270-4021-6

ISSN 1803-6414

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/142042>

Access Date: 03. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Počátky řeckého tisku

Kristýna Knapková

Neograeca Bohemica | 17 | 2017 | 49–61 |

The Origins of the Greek Periodical Press

This study deals with the first Greek periodical press which emerged initially outside of Greece. Historical periodisation and some circumstances connected to the distribution of the first journals introduce the topic at the beginning. Some terminological problems are subsequently briefly outlined. In addition to the traditional locations of the Greek mercantile and intellectual diaspora in Western Europe, the paper focuses rather on eastern localities with revivalist activities in the period after the Greek national revolution. The conclusion also portrays the contrasting situation of the periodical press, written in a foreign language and published in Greece.

Keywords

First Greek journals, Greek periodical press abroad, Greek diaspora

Počátek historie řeckého tisku spadá do druhé poloviny 18. století a její následný průběh lze rozdělit do několika období, která kopírují významné události moderních dějin Řecka. První řecké tiskoviny se objevily asi třicet let před řeckou revolucí. Vznikaly většinou v diaspoře či v podunajských knížectvích, avšak existovali i vydavatelé, kteří publikovali na řeckém území sužovaném cizí nadvládou.¹ Snahy o šíření tiskovin v době osmanské hegemonie měly za cíl podpořit práci intelektuálů, kteří v této době horlivě usilovali o tištění řecky psaných knih, a současně přispět k rychlejší a celkově systematičtější distribuci zpráv různého charakteru.²

Vydávání tiskovin různého druhu v širším období kolem roku 1821 bylo pochopitelně spojeno především s bojem Řeků o samostatnost a s následným utvářením vlastního státu.³ Až roku 1864 byla v již osvobozeném Řecku vydána důležitá ústava obsahující pilíř pojednávající o svobodném tisku a žurnalistice obecně. Jde o dlouhé a poměrně pestré období, do kterého se promítlo formování nezávislého státu a vytváření svobodné řecké společnosti s vlastní svěbytnou kulturou, ale také s ní spjaté kontroverze, které se v tisku odrazily například v diskusích o vhodné formě řeckého jazyka. V tomto článku se zaměříme na řecký tisk, který vznikl v přibližně uvedeném období na různých místech mimo vlastní Řecko, a rovněž nastíníme, s jakými problémy se ve svých počátcích potýkal. Upozorníme také na neméně zajímavý, avšak zcela opačný fenomén v podobě cizojazyčného tisku na řeckém území.

Distribuce prvních titulů a jejich jazyková podoba

Periodika jako taková v podstatě převzala roli do té doby osamělého literáta, který dříve často zvládal roli básníka, satirika a rétora v jedné osobě snažícího se ovlivnit názory společnosti, která jej obklopovala.⁴ Ke stále silnější poptávce po tisku mezi Řeky však přispěly také méně prozaické důvody. Obchod a s ním spjaté cesty stejně jako rostoucí povědomí o událostech odehrávajících se nejen na domácím území, ale i ve zbytku Evropy vyvolávaly zájem a zvědavost potenciálních čtenářů, kteří postupně začínali toužit po více informacích o okolním světě. Dalším významným faktorem byla vždy platná a neklesající hodnota vzdělanosti, potažmo sečtělosti, a třeba i schopnosti prokázání určitého

1 Droulia – Koutsopanagou (2008: 23).

2 Bokos (1982: 127).

3 Vydávání periodik bylo nejdříve v důsledku všech těch náhlých a radikálních změn dočasně přerušeno. Srov. Mackridge (2009: 159).

4 Dimaras (1994: 187).

všeobecného přehledu o dění v Řecku a v zahraničí.⁵ Z dnešního pohledu lze konstatovat, že rozvoj tisku v obecné rovině většinou svědčí o existenci vyzářené společnosti s uspořádaným administrativním aparátem, kde hraje novinářská činnost nepostradatelnou roli. Přestože na řeckém území nebyly pro vznik tisku ideální podmínky, etabloval se nakonec i zde, stejně jako si dokázal najít řecké čtenáře v cizině.⁶

Ani některé praktické překážky, jako byla obtížná dostupnost jednotlivých řeckých kulturních center či komplikovaný přístup na některé vzdálenější ostrovy, neznemožnily distribuci prvního řeckého tisku (byť v důsledku ztížených podmínek pochopitelně probíhala se značným zpožděním oproti Západu). Je pozoruhodné, že z těchto důvodů často docházelo k přetiskování či k vyměňování prvních jednotlivých výtisků novin a časopisů, a to dokonce v částech Řecka pod osmanskou nadvládou, které se navíc potýkaly s přísnou cenzurou. Až v druhé polovině 19. století došlo v tomto ohledu k významnému posunu, jež na řecké půdě zajistili první knihkupci spolu se svými pilnými, třebaže neplnoletými poslíčky. První řecké knihkupectví však vzniklo mimo Řecko, a to pravděpodobně v Terstu, další pak byla otevřena v Bukurešti a v Oděse (asi po roce 1818).⁷ Měl-li někdo zájem o určitou tiskovinu dříve, musel se většinou spoléhat na nabídku trhů, jež se konaly ve větších městech (jednalo se o první způsob distribuce knih v Evropě), či na knihovny některých vzdělanců, kteří si tisk objednávali v zahraničí.⁸

Vzhledem k do jisté míry společnému osudu balkánských národů je dlužno podotknout, že některá z prvních vydání tiskovin nečetli pouze Řekové, ale i další obyvatelé Balkánu.⁹ První, třebaže sporadické a málo obsáhlé tituly tak kolovaly nejen v řečtině, ale mnohdy současně i v jazyce srozumitelném slovan-skému či jinému obyvatelstvu.¹⁰

V tisku používaná řečtina byla velmi jednoduchá, přizpůsobená také čtenářům z diaspory nebo těm, pro které řečtina nebyla mateřským jazykem. Texty kolujících tiskovin obsahovaly navíc stylistické nedostatky způsobené zřejmě nezkušeností vydavatelů či překladatelů, a také jazykové chyby, které lze přisoudit nedostatku času anebo i tiskařům nedisponujícím zcela bezpečnou znalostí řečtiny. Na druhé straně je možno cizím zdrojům, ze kterých bylo při práci

5 Dimaras (1993: 67).

6 Droulia (2005: 31).

7 Fragkiskos (1982: 151).

8 Bokos (1982: 115).

9 Droulia – Koutsopanagou (2008: 58).

10 Ibid., 24.

na periodicích pravděpodobně často čerpáno, vděčit za množství lexikálních výpůjček, jež se touto cestou k řeckým čtenářům, třebaže neúmyslně, dostávaly.¹¹ Ať už byly texty těchto nejranějších tiskovin plné gramatických anebo ortografických chyb a cizího lexika či nikoli, byla tato začínající distribuce prvních informačních bulletinů na základě nařízení velkého vezíra velmi brzy zakázána. Proto se také dodnes nedochoval jediný její výtisk, a dokonce bohužel ani název žádného z titulů.¹²

Vliv západní Evropy a některé terminologické nejasnosti

Jak již bylo výše zmíněno, počátky řecky psaného tisku se datují do druhé poloviny 18. století, tedy do období, kdy se ve Francii a Anglii rozmáhalo osvícenství. V porovnání se západní Evropou docházelo tedy v tomto ohledu ke zpoždění (časopisy se tam začaly objevovat již na přelomu století sedmáctého a osmáctého, přičemž prvotní snahy byly zaznamenány v Anglii roku 1702).¹³

První řecká periodika vycházela nejčastěji v zahraničí a kromě řeckého jazyka měla s Řeckem jen pramálo společného. Přestože se první výtisky nedochovaly, je zřejmé, že se jednalo o řecky zpracovanou, avšak často spíše cizí tematiku, což potvrzují také častá obvinění z plagiátorství, kterým museli vydavatelé některých časopisů čelit v situaci, kdy neuvedli zdroj daného článku či informace.¹⁴

Nejranějšími řeckými tiskovinami byly snahy Řeků působících ve Vídni. Průkopníkem ve vydávání řeckého periodického tisku byl rodák ze Zakyntu G. Vendotis, který v habsburské metropoli publikoval ve své vlastní tiskárně¹⁵ první výtisk řeckých novin asi roku 1788 (badatelé ovšem datují tyto rané tiskařské pokusy různě, někteří už do letních měsíců roku 1784).¹⁶ Privilegium k otevření soukromé tiskárny tento krajan, který ve Vídni učil řeckou mládež italsky a francouzsky,¹⁷ získal od habsburské vlády díky tehdejším příznivým podmínkám pokrokového josefinismu.¹⁸ O přínosu periodika tohoto typu pro řeckou obchodnickou enklávu čteme:

11 Droulia (2005: 100).

12 Ibid., 32.

13 Argyropoulou – Tampaki (1983: 11); Bokos (1982: 127).

14 Athini (2002: 156–157).

15 Údajně šlo o tiskárnu s názvem Elliniki typografia („Řecká tiskárna“) v ulici Alter Fleischmarkt č. 680 v řecké čtvrti Vídně. Chatzigeorgiou (2012: 9).

16 Chatzifotis (1965: 111), Polioudakis (2008: 127).

17 Laios (1961: 20).

18 Argyropoulou – Tampaki (1983: 12).

Ἡ ἔκδοσις μιᾶς ἐλληνικῆς Ἐφημερίδος, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν ἐσωτερικῶν κρατικῶν συμφερόντων θεωρουμένη, δύναται πράγματι νὰ ὑποσχεθῆ, τοῦλάχιστον εἰς τὸ Ἔθνος τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐπιδίδεται ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὸ ἐμπόριον, δύναται μὲ τὴν ἀπόκτησιν εἰδήσεων ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ καὶ μὲ τὴν γνωστοποίησιν διαφορῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀγνώστων σχέσεων, νὰ παράσχη εὐρυτέρους ἐμπορικοὺς δρόμους καὶ κλάδους, καὶ ἐξ αὐτοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ προκύψῃ διὰ τὸ Κράτος τόσον τὸ πλεονέκτημα ἐνὸς περισσότερον προσοδοφόρου ἐμπορίου, ὅσον καὶ τὸ εὐτύχημα νὰ ἔχη μίαν ἐθνότητα περισσότερον μορφωμένην καὶ φωτισμένην.¹⁹

Vydávání řeckých novin může být slibné s přihlédnutím k vnitrostátním zájmům, alespoň pro tento národ, který se zcela věnuje obchodu a který může tím, že získá zahraniční zprávy a bude obeznámen s různými, zpravidla neznámými souvislostmi, nabýt povědomí o širších obchodních cestách a oblastech, a tím může zajistit státu výhodu v podobě výnosnějšího obchodu, stejně tak jako přínos v podobě vzdělanějších a osvěcenějších obyvatel.

Kvůli velmi krátké době jeho existence lze dnes o daném periodiku na základě údajů rakouských archivů říci pouze to, že šlo o noviny kolující pouze ve Vídni, a to po krátkou dobu necelých dvou měsíců.²⁰

Známějšími postavami vídeňských tiskařských aktivit byli bratři Pouliosové pocházející z arménského rodu východní Makedonie, kteří své publikační úsilí započali kolem roku 1792 (některé prameny uvádějí prosinec roku 1790),²¹ kdy se jim podařilo vydávat minimálně každé dva týdny periodikum psané jednoduchou formou řečtiny s prostým a univerzálním názvem *Efimeris* („Noviny“).²² Těmto rodinným společníkům se dařilo vydávat titul, ve kterém informovali o francouzské revoluci a politickém vývoji v Evropě, až do roku 1797. Ve své tiskárně vydávali kromě jiného také revoluční brožury Rigase Velestinlise. Když pak bylo jejich vídeňské pracoviště kvůli cenzuře ze strany habsburské vlády uzavřeno, na oba bratry padla obvinění právě ze spolupráce se známým revolucionářem²³ a jejich tiskárna byla zničena.²⁴

Podle habsburských archivů se totiž už tyto první řecky psané výtisky dostaly z Vídně až do Konstantinopole, kde je k velkému rozhořčení sultána četlo

19 Laios (1961: 21).

20 Droulia – Koutsopanagou (2008: 355–356).

21 K. K. (1930: 780).

22 Droulia (2005: 56–57); Mackridge (2009: 38); Athini (2002: 156–157).

23 Argyropoulou – Tampaki (1983: 12).

24 K. K. (1930: 780).

údajně i turecké obyvatelstvo, což se pochopitelně nelíbilo vládní garnituře ani jedné z velmocí.²⁵

Vraťme se však ještě na okamžik k názvu prvního titulu, *Efimeris*. Někteří badatelé se domnívají, že první tiskařské pokusy, jež se svým ryze informačním a předem podrobně neplánovaným obsahem na maximálně šesti stranách, které navíc většinou ani nebyly očíslovány, vycházely dokonce i dvakrát týdně a mnohdy byly zcela bez názvu. To se však změnilo velmi záhy, kdy těmto prvním tiskovinám začaly přibývat strany a současně se pro ně vžilo právě označení *Efimeris*. Toto pojmenování, kterým později byla zpravidla zjednodušeně označována velká většina periodik, pravděpodobně existovalo již v dobách starověku. Tehdy však označovalo tabulky či papyry, na nichž si majitelé domu zaznamenávali každodenní příjmy a výdaje své domácnosti.²⁶

Řecký tisk v dalších oblastech mimo Řecko

Počátky řeckého tisku jsou tedy spjaty s dějinami proslulé řecké diaspory. V podstatě veškerá problematika, která se fenoménu Řeků v zahraničí týká, se tak potažmo vztahuje i k otázce jejich kulturních zájmů, a tedy i jejich tisku. Především období mezi lety 1800 a 1820 je v tomto odvětví jakousi zlatou érou, kdy se kolébkami předrevolučních periodik staly Vídeň a Paříž. Namísto nejpopulárnějších časopisů *Logios Ermis* („Vzdělaný Hermes“) či *Melissa* („Včela“) vycházejících v těchto evropských metropolích, se však nyní zaměříme na některá periodika, jež vznikala na území, která neměla k pokrokovému západu tak blízko, a i přesto dokázala podobné kulturní aktivity tohoto typu vyvíjet.

Už v první polovině 19. století kolovala řecky psaná periodika nejen v západní Evropě. Neméně významnou lokalitou pro vydávání řeckého tisku byla i podunajská knížectví, ve kterých byla řečtina po jistou dobu zejména následkem tamního vlivu fanariotů přirozeným dorozumívacím prostředkem. Nejméně aktivními centry byly v tomto ohledu města Bräila, Galați a samozřejmě Bukurešť, kde roku 1841 vyšlo první řecké periodikum v podunajských knížectvích.²⁷

Kromě západoevropských center, kde byla v první polovině 19. století díky vlivu osvícenství novinářská práce poměrně dost činorodá, a kromě uvedených měst na území dnešního Rumunska nelze opomenout ani aktivity řeckých komunit v Rusku, v Malé Asii nebo třeba v Konstantinopoli, kde se stal

25 Droulia – Koutsopanagou (2008: 355–356), viz též Laios (1961: 23) a Chatzigeorgiou (2012: 13).

26 Chatzigeorgiou (2012: 6).

27 Řecky psaná periodika byla tištěna také v dalších zemích Balkánu (kupříkladu v Bulharsku či v Albánii), ale o několik desítek let později. Droulia (2005: 361).

řecky psaný tisk se svými více než sto padesáti tituly, které vyšly během celé naší zkoumané doby, jakýmsi zrcadlem různých názorových zaměření jednotlivých částí tamní řecké komunity a současně pomyslným komunikačním mostem mezi Řeky na historickém území Řecka a těmi usídlenými různě po světě.²⁸

Velkou zásluhu na šíření řeckých tiskovin měl čelní reprezentant řecké diaspory Adamantios Korais, který o nich psal již ve svých úvahách z let 1807 či 1809 a první tiskárny řeckých periodik v době před revolucí výstižně nazýval „baštami svobody“.²⁹ O tom, jakým informačním prostředníkem s dosahem právě až do Konstantinopole se mohou řecká periodika stát, se sobě vlastní ironií mimo jiné napsal:

Ἴδοὺ λοιπὸν τί προβάλλω ταπεινῶς καὶ εἰς τὸν Παναγιώτατον Οἴκουμενικὸν Πατριάρχην, καὶ εἰς τὴν περὶ αὐτὸν σεβασμιωτάτην τῶν Ἀρχιερέων Σύνοδον, ἥτις καὶ χωρὶς ἐμοῦ ἤθελε πρὸ πολλοῦ θεραπεύσειν τὸ κακὸν, ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ γνωρίζῃ τί γίνεται εἰς τὴν Ἑλλάδα, μὲ τὴν αὐτὴν εὐκολίαν, μὲ τὴν ὁποίαν εἰς τὰ φωτισμένα τῆς Εὐρώπης ἔθνη κηρύττουσι καθ' ἑκάστην ἡμέραν αἱ πολιτικαὶ καὶ φιλολογικαὶ ἐφημερίδες ὅ,τι γίνεται εἰς ὅλον τὸν κόσμον.³⁰

Nu hleď, co skromně nabízím nejsvětějšímu ekumenickému patriarchovi a nejváženějšímu Synodu arcibiskupů, který bez mého přičinění již dávno vyléčil to zlé, mohl-li poznat, co se děje v Řecku, se stejnou lehkostí, s jakou u osvěcených národů Evropy informují o tom, co se děje po celém světě, každý den politické i filologické noviny.

Na půdě Osmanské říše docházelo k rozkvětu periodického tisku především v období tanzimatu, tedy reforem snažících se o přiblížení upadajícího impéria Západu. Co se týče čtyř oficiálně uznaných milétů, mezi kterými nechyběl ani ten s ortodoxními křesťany, kam se řadili také Řekové, i ty vyvíjely snahy o vydávání vlastních tiskovin. Z celkového počtu 36 periodik pravoslavného obyvatelstva jich bylo na třicet řeckých.³¹

První periodika vycházela v maloasijské Smyrně. Toto strategické místo bylo vybráno pravděpodobně z důvodu tamních velmi aktivních obchodních styků se Západem, ale také kvůli jeho větší vzdálenosti od sídla panovníka. Z iniciativy angloamerických misionářů, kteří horlivě vyvíjeli vydavatelskou činnost

28 Droulia (2005: 360).

29 Ibid., 95; Droulia – Koutsopanagou (2008: 14; 26); Koumariou (1969: 33).

30 Korais (1807: 256).

31 Droulia (2005: 442).

v celém východním Středomoří, byla právě v tomto městě zřízena tiskárna evangelické školy, v níž vycházelo již roku 1831 periodikum s názvem *O filoston Neon* („Přítel mladých“).³² Tato revue, která byla tištěna současně v řeckém i anglickém jazyce a vycházela do roku 1835 či 1836, měla jako své motto výňatek z Přísloví Šalamounových (5, 1):

[...] *ἐμῆ σοφία πρόσεχε, ἐμοῖς δὲ λόγοις παράβαλλε σὸν οὖς [...]*³³

[...] *mé moudrosti dopřej pozornost, své ucho nakloň k mým úsudkům [...]*

Mezi další z jazykového hlediska pozoruhodné tiskoviny patřily kupříkladu první noviny vycházející na odlehlejší Krétě v přístavním městě Chania roku 1830 či 1831 pod názvem *Vacay Girit* (česky asi „Krétské události“), které zajišťovala egyptská správa. Šlo o jedno ze dvou povstaleckých periodik, která na Krétě v této době existovala, a bylo tištěno v řeckém a současně tureckém jazyce.³⁴

Toto krétské periodikum nás pomyslně posunulo až na africký kontinent. Také zde, konkrétně v egyptské Alexandrii, se totiž koncentrovala řecká enkláva aktivní v oblasti obchodu. První řecké periodikum s názvem *Aigyptos* („Egypt“) zde vycházelo mezi lety 1862 a 1863. Profilovalo se jako poměrně ostrý kritik událostí v Řecku i v Osmanské říši a jeho stránky plnily texty planoucí romantickou touhou tamních křesťanských Řeků po návratu k byzantské tradici. Činnost tohoto časopisu byla ovšem poměrně brzy ukončena z důvodu málo početné základny předplatitelů, a to nejspíše proto, že se jednalo převážně o obchodníky odjíždějící často do Řecka, kde už v této době měli běžně poměrně bohatý výběr tisku místního.³⁵

Tisk, který obecně v rámci řecké diaspory po revoluci vznikala, sloužil k šíření národních idejí za hranice nově vzniknuvšího státu. Témata, ale i vlastenecký charakter zveřejňovaných textů působil na řeckou čtenářskou obec lákavě. Je však nutné připustit, že okolnosti života v cizině (vcelku bez ohledu na zemi) často přiměly přispěvatele k publikování velmi odlišných názorů, než jaké projevovovala nově se profilující vládní garnitura řeckého státu.³⁶

Do doby, než se periodický tisk jako jeden ze symbolů moderní společnosti stal běžným fenoménem i na dalších odlehlejších místech, jistě mohly existovat

32 Droulia – Koutsopanagou (2008: 57–58); Droulia (2005: 443).

33 Droulia – Koutsopanagou (2008: 261).

34 Droulia (2005: 330–331); *Ibid.*, 442.

35 Droulia (2005: 442–447); Droulia – Koutsopanagou (2008: 149).

36 Droulia (2005: 363).

také jiné oblasti, ve kterých se řecky psaná periodika na čas uplatnila. I tento krátký exkurz po stopách prvních řeckých tiskovin na východ od Athén však dokládá, že prostor pro čtenáře z řad zde usídleného řeckého obyvatelstva vznikl i tam.

Cizojazyčný tisk na řeckém území

Ještě předtím, než ukončíme pojednání o počátcích řecky psaného tisku v zahraničí, nahlédneme také do tisku psaného jiným jazykem či odlišnou formou písma tištěného na řecké půdě. Dříve než se pomyslně přesuneme do řeckých oblastí, jak je chápeme dnes, vraťme se k některým nevšedním událostem v již zmiňované Smyrně. V tomto přístavním městě na pobřeží Egejského moře, ve kterém údajně kolovalo až na 140 řeckých tiskovin,³⁷ také vycházely od roku 1845 první noviny *Pelsaret-il Masrik* („Posel Východu“) psané sice tamním dialektem turečtiny, avšak s použitím řecké abecedy. O čtyři roky později zde již pravidelně každý měsíc vycházel dokonce ilustrovaný časopis *Mektep-i Founour-i Mersiki* (jinde jako *Mektepoul Fennouni Mersiki*, česky asi „Škola východních věd“) psaný stejným ortografickým systémem jako jeho novinový předchůdce. Zhruba po roce však časopis přestal vycházet, když po velkém požáru, který ve Smyrně vypukl, shořela tiskárna a jeho vydavatel se přestěhoval do Konstantinopole.³⁸

Ligvisticky zvláštní podoba těchto tiskovin byla do jisté míry přirozeným následkem multietnického a vícejazyčného charakteru osmanského impéria a má kořeny v městských centrech maloasijské Kappadokie.³⁹ Obě tato osobitá periodika nicméně neinformovala jen o aktuálním dění uvnitř Osmanské říše s přesahem do blízkého zahraničí, ale snažila se podat rovněž přehledné zprávy a nekrology řeckých či cizích významných osobností, různé informace o řecké kultuře a folkloru na území Malé Asie či novinky o dalších filologických a archeologických poznátcích doby.

Kromě tisku psaného touto zajímavou jazykovou formou je nutné zmínit i opačnou situaci v severozápadním řeckém městě Jannina či v krétském přístavu Chania, kde kolovala periodika vycházející v řečtině, ovšem psaná písmem osmanským. Tyto tituly byly samozřejmě určeny obyvatelstvu tureckému, které tu běžně hovořilo řecky.⁴⁰

37 Droulia (2005: 360).

38 Droulia – Koutsopanagou (2008: 129).

39 Paralelní případy takto specifických písemností se mimochodem nedochovaly pouze u textů řeckých, ale také v dokladech arménských či hebrejských. Droulia (2005: 118).

40 Droulia (2005: 118–122).

Dalším zajímavým místem byla multietnická Soluň, v níž vycházela v druhé polovině 19. století periodika určená Turkům, ale také kupříkladu Židům. Třebaže se jazyk zde tištěných novin a časopisů různil, velmi často se jednalo o tituly psané jazykem sefardských Židů. V letech 1861 až 1863 vycházelo pro změnu na Kerkyře první židovské periodikum psané v řečtině s příznačným názvem *Israilitika Chronika* („Izraelská kronika“). Přesto, že si tento časopis pravděpodobně kladl za cíl blíže seznámit řecké obyvatelstvo s židovskou kulturou, která se v době osmanské nadvlády stala nedílnou součástí balkánského etnicky bohatě promíseného prostoru, zanedlouho po připojení tohoto ostrova k řeckému státu bylo jeho vydávání ukončeno.⁴¹

Jónské ostrovy představovaly samostatnou a specifickou kapitolu v dějinách řeckého tisku. Přestože na Kerkyře už od roku 1802 pravděpodobně vycházely řecky psané noviny *Astykin* („Městské“), bližší informace kromě názvu, roku vydání a jazyka se o nich bohužel nedochovaly.⁴² Letmou, avšak zajímavou zmínku o jejich existenci uvedl všestranný badatel M. D. Schinas v časopisu *Logios Ermis* roku 1812. Ve svém příspěvku pouze upozornil na neblahé italismy, jimiž tyto noviny oplývaly:

[...] *πρό τινος ἤδη καιροῦ ἐκδίδεται καὶ εἰς Κέρκυραν ἄλλη ὁμοία, γέμουσα ὁμως κατὰ δυστυχίαν ἀπὸ πολλοῦς Ἰταλισμοῦς.*⁴³

[...] *už nějaký čas vychází na Kerkyře jiné [periodikum], které je bohužel plné italismů.*

Téhož roku vycházel rovněž na Kerkyře filologicko-politický časopis *Gazzetta Urbana*. Samotný název (plný titul byl asi *Gazzetta Urbana, Corfù. Nella stamparia di Corfù, con permissione*, tedy „Městské noviny z tiskárny na Korfu s povolením“) napovídá, že se jednalo o italsky psané periodikum, jež vycházelo každý týden do roku 1803. Je ovšem možné, že se jednalo o jednu a tutéž revue.⁴⁴

Tisk obsahující informační materiál v italštině, ale také v angličtině, zde vycházel i po roce 1850, kdy tamní parlament prosadil řečtinu jako oficiální jazyk celého nově získaného souostroví. Až do tohoto roku lze datovat počátek svobodného řeckého tisku na tomto již zcela řeckém území.⁴⁵

41 Ibid., 107–110.

42 Ch. (1886: 134).

43 Schinas (1812: 375).

44 Ch. (1886: 134).

45 Mackridge (2009: 169).

Závěrem

Počátky řeckého tisku jsou neodmyslitelně spjaté s kulturní činností řecké diaspory a s přebíráním západních intelektuálních vzorů. Ačkoli lze počátek dějin řeckého tisku datovat do období před slavnou revolucí, důležité je pochopitelně celé 19. století, ve kterém se na stránkách řeckých periodik odrážely nejzajímavější společenské události. Rozvoj nejen řeckého, ale vůbec evropského periodického tisku poskytl moderní svobodný prostor vhodný pro vyjádření a interakci nových myšlenek dobových vzdělanců.

V době osmanské nadvlády a samozřejmě i v časech vytváření nezávislého řeckého státu představoval řecký jazyk poměrně silné médium s dalekým dosahem. Dokazuje to fakt, že v období působení většinou právě řecky hovořících fanariotů, ale také v letech pozdějších našel řecky psaný tisk (třebaže někdy upraven do více jazykových či transkripčních variant) své čtenáře nejen v místech své tradiční diaspory na Západě, ale rovněž v oblastech odlehlejších a mezi balkánským obyvatelstvem.

Na řeckém území vznikala také cizojazyčný tisk, který plnil potřeby zde usazeného neřeckého obyvatelstva. Až v polovině 19. se mohl řecky psaný tisk svobodně uplatnit ve všech oblastech Řecka.

Bibliografie

- Argyropoulou, R. – Tampaki, A. (eds.) 1983. *Ta ellinika proepanastatika periodika. Evretiria G' "Eidiseis dia ta Anatolika Meri", 1811, "Ellinikos Tilegrafos", 1812–1836, "Filologikos Tilegrafos", 1817–1821.* Athina. [Αργυροπούλου, Ρ. – Ταμπάκη, Α. (επιμ.) 1983. *Τα ελληνικά προεπαναστατικά περιοδικά. Ευρετήρια Γ' «Ειδήσεις διά τα ανατολικά μέρη», 1811, «Ελληνικός Τηλεγράφος», 1812–1836, «Φιλολογικός Τηλεγράφος», 1817–1821.* Αθήνα.]
- Athini, S. 2002. *Ta proepanastatika filologika periodika: ekdoches dialogou me tis xenes grammatis. Sygkrisi 13, 156–176.* [Αθήνη, Σ. 2002. *Τα προεπαναστατικά φιλολογικά περιοδικά: εκδοχές διαλόγου με τις ξένες γραμματίες. Σύγκριση 13, 156–176.*]
- Bokos, G. D. 1982. *I diafimistiki provoli tou ellinikou vivliou.* In G. Barber (ed.), *To vivlio stis pronomichanikes koinonies.* Athina, 113–135. [Μπώκος, Γ. Δ. 1982. *Η διαφημιστική προβολή του ελληνικού βιβλίου.* In G. Barber (επιμ.), *Το βιβλίο στις προβιομηχανικές κοινωνίες.* Αθήνα, 113–135.]
- Dimaras, K. Th. 1993. *Ellinikos diafotismos.* Athina. [Δημαράς, Κ. Θ. 1993. *Ελληνικός διαφωτισμός.* Αθήνα.]
- Dimaras, K. Th. 1994. *Ellinikos romantismos.* Athina. [Δημαράς, Κ. Θ. 1994. *Ελληνικός ρομαντισμός.* Αθήνα.]
- Droulia, L. (ed.) 2005. *O Ellinikos Typos 1784 eos simera. Istorikes kai theoritikes prosengiseis.* Athina. [Δρούλια, Λ. (επιμ.) 2005. *Ο Ελληνικός Τύπος 1784 έως σήμερα. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις.* Αθήνα.]
- Droulia, L. – Koutsopanagou, G. (eds.) 2008. *Egkyklopaideia tou Ellinikou Tyrou 1784–1974. Tomos 1. Eisagogika keimena A–D.* Athina. [Δρούλια, Λ. – Κουτσοπανάγου, Γ. (επιμ.)

2008. *Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Τύπου 1784-1974. Τόμος Α'. Εισαγωγικά κείμενα Α-Δ. Αθήνα.*]
- Droulia, L. – Koutsopanagou, G. (eds.) 2008. *Egkyklopaideia tou Ellinikou Tyrou 1784-1974. Tomos 3. L-P.* Athina. [Δρούλια, Λ. – Κουτσοπανάγου, Γ. (επιμ.) 2008. *Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Τύπου 1784-1974. Τόμος Γ'. Λ-Π.* Αθήνα.]
- Droulia, L. – Koutsopanagou, G. (eds.) 2008. *Egkyklopaideia tou Ellinikou Tyrou 1784-1974. Tomos 4. R-O.* Athina. [Δρούλια, Λ. – Κουτσοπανάγου, Γ. (επιμ.) 2008. *Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Τύπου 1784-1974. Τόμος Δ'. Ρ-Ω.* Αθήνα.]
- Fragkiskos, E. N. 1982. I evrychoria tou vivliou: apo tin katagrafi ton ekfanseon tis sta ellinika proepanastatika periodika (1811-1821). In G. Barber (ed.), *To vivlio stis proviomichanikes koinonies.* Athina, 145-156. [Φραγκίσκος, Ε. Ν. 1982. Η ευρυχωρία του βιβλίου: από την καταγραφή των εκφάνσεων της στα ελληνικά προεπαναστατικά περιοδικά (1811-1821). In G. Barber (επιμ.), *Το βιβλίο στις προβιομηχανικές κοινωνίες.* Αθήνα, 145-156.]
- Ch. 1886. Peri tis efimeridografias par' Ellisin 3, 1800-1821. *Estia* 531, 134-137. [Χ. 1886. Περί τῆς ἐφημεριδογραφίας παρ' Ἑλλησιν Γ', 1800-1821. *Εστία* 531, 134-137.]
- Chatzifotis, I. 1965. *Anthimos Gazis (1758-1828). I zoi kai to ergo tou.* Athina. [Χατζηφώτης, Ι. 1965. *Ἄνθιμος Γαζής (1758-1828). Η ζωή και το έργο του.* Αθήνα.]
- Chatzigeorgiou, E. 2012. O ellinikos proepanastatikos Typos. I "Efimeris" ton Makridon Poulion. *Diplomatiki ergasia.* Thessaloniki. [Χατζηγεωργίου, Ε. 2012. *Ο ελληνικός προεπαναστατικός Τύπος. Η «Εφημερίς» των Μακρίδων Πούλιου.* Διπλωματική εργασία. Θεσσαλονίκη.]
- K. K. 1930. Ap. Dascalakis: La presse Neo-Hellénique, Paris 1930. *Néa Estia* [Nea Estia], 780-781.
- Korais, A. 1807. *Aftoschedioi Stochasmoi* 4. Paris. [Κοραΐς, Α. 1807. *Αυτοσχέδιοι Στοχασμοί Δ'.* Paris.]
- Koumariou, A. 1969. "Logios Ermis". *Athisavrista keimena 1813-1815. O Eranistis* 7/38-39, 33-112. [Κουμαριανού, Α. 1969. «Λόγιος Ερμής». *Αθησαύριστα κείμενα 1813-1815. Ο Εραμιστής* 7/38-39, 33-112.]
- Laïos, G. 1961. *O ellinikos Typos tis Viennis (Apo tou 1784 mechri tou 1821).* Athina. [Λαΐος, Γ. 1961. *Ο ελληνικός Τύπος της Βιέννης (Από του 1784 μέχρι του 1821).* Αθήνα.]
- Mackridge, P. 2009. *Language and National Identity in Greece, 1766-1976.* Oxford.
- Polioudakis, G. 2008. *Die Übersetzung deutscher Literatur ins Neugriechische vor der Griechischen Revolution von 1821.* Frankfurt am Main.
- Schinas, M. D. 1812. *Ellinikos Tilegrafos i Periodiki Efimeris, politiki, filologiki te kai emporiki. Periodos 1; eniavsiος; en Vienni para Antonio Stratous; k.t.l. Logios Ermis* 15/12, 370-376. [Σχινάς, Μ. Δ. 1812. *Ἑλληνικός Τηλεγράφος ἢ Περιοδικὴ Ἐφημερίς, πολιτικὴ, φιλολογικὴ τε καὶ ἐμπορικὴ. Περίοδος α'· ἐνιαύσιος· ἐν Βιέννῃ παρὰ Ἀντωνίου Στράτους· κ.τ.λ. Λόγιος Ερμής* 15/12, 370-376.]

